

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

תוכן

- א. פחות משתות לרבנן לאלתר הוא מחילה.....1
- ב. הלכתא פחות משתות נקנה מקה יותר על שתות ביטול מקה שתות קנה ומחזיר אונאה 2
- ג. וזה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו.....3
- ד. לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם.....4

דף נ.

א. פחות משתות לרבנן לאלתר הוא מחילה

כבר התבאר לעיל דף מט. שהמאנה את הביירו במקח¹, בין שנתאנה מוכר ובין שנתאנה לוקח, שיערו חז"ל שאם האונאה היא פחות משתות הרי זה מחילה² ואינו חייב להחזיר. שעד שתות דרך העולם למחול, שהוא דרך מקה ומוכר וא"א לצמצם דמי המקח³, ואין הדבר תלוי ברבוי האונאה, שאפילו המקח הוא בסך גדול ונמצא שאונאה פחות משתות עולה לסך גדול, לא

¹ שו"ע ונו"כ רכז ג וכתב הסמ"ע שאפילו המתאנה מוחזק במעות וטוען שלא מחל אין שומעין לו אמנם במחנ"א דיני אונאה סימן יג נראה דלא פסיקא ליה, ומצדד לומר שלפי הטעם שכתב הרמב"ם מפני שדרך הכל למחול, יכול לומר אני לא מחלתי.

² בערוה"ש סעיף ב כתב לחדש שלא אמרו בפחות משתות הוי מחילה אלא בסחורות שאין להם קביעת מקח בצמצום, אבל דבר שכל בעלי הנויות מוכרים בשוה, כמו לחם וקמח ומלח וכיוצא בזה, אף בפחות משתות לא הוי מחילה, וכעין זה כתב בסעיף ז, ובזמננו מצוי הדבר בדברים שיש פיקוח על מחירם, ומדבריו משמע שלא דוקא אלה, אלא כל שיודע המתאנה אינו בכלל מחילה, וצ"ע בחידושי זה. פתחי חושן חלק ה פרק יא הערה ב

³ עוד הקשה במחנ"א שם דמשמע דבפחות משתות אף אם לא נתן הדמים חייב ליתן, וכן ביותר משתות לאחר שיעור בכדי שיראה, כמ"ש להלן, ובמה נתחייב ליתן ולמחול, ובדברי משפט כתב בשם הדרישה בסימן רכ סעיף ח בדין טעה ביותר מכדי שהדעת טועה דאמרינן מתנה יהיב ליה, שהקשה קושיא זו, ותירץ דכיון שמשך החפיץ ע"ד מקח זה ה"ו כאילו נתחייב גם במתנה, וה"נ כן, ובשו"ת אמרי בינה סימן ד כתב בשם גיסו שאף בפחות משתות אם לא נתן המעות אין מוציאין ממנו, עפ"י דברי הרא"ש בפי איזהו נשך דכל שעשה שלא כהוגן אין ב"ד נזקקין לו, והאמרי בינה דחה דבריו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

חילקו בכך, ונראה שכן קבעו חז"ל עפ"י אומד דעת בני אדם⁴. וירא שמים יחזיר אונאה אף פחות משתות⁵, אולם אינו בכלל חיוב לצאת ידי שמים.

יש להסתפק אם מותר להונות בפחות משתות⁷ כשיש בו שוה פרוטה, וירא שמים יחמיר בזה. ומטבע לכולי עלמא כל זמן שלא הגיע חסרונו לכדי אונאה, מותר לכתחלה להוציאה ביפה, שהרי גם אחרים יקבלוה מיידו ואין בו הפסד כלל⁸.

דף נ:

ב. הלכתא פחות משתות נקנה מקח יותר על שתות ביטול מקח שתות קנה ומחזיר אונאה

⁴ במחנ"א שם דן במ"ש הרמב"ם גבי מטבע שרוב ב"א מוחליין, והרי אין הולכין בממון אחר הרוב, ועי' במשפט שלום סעיף ג שהבין שהרמב"ם כתב כן לגבי כלל דין אונאה, אבל לכאורה אפשר לחלק בין מטבע לשאר אונאה, ועי' עוד במשפ"ש סק"א ובאבן האזל.

⁵ והמ"ז בסעיף ז כתב שאם יש ספק אם הוא שתות או פחות משתות, אם המתאנה הוא יר"ש לא יקבל ממנו, דשמא הוא פחות משתות שהוא מחילה (ומשמע מדבריו דכ"ש כשהוא בודאי פחות משתות לא יקבל ממנו), ואם גם המתאנה הוא יר"ש יתן לו דרך מתנה, ע"כ

⁶ שו"ע ונו"כ שם ו

⁷ , והוא מדברי הרא"ש (פסקים פרק הזהב סימן כ) שכתב, ויראה דבכל שאר דברים אפילו בפחות משתות אסור להונות אם יש בו שוה פרוטה, כיון שיודע שאין מקחו שוה כ"כ, דרחמנא אמר אל תונו בכל דבר שיש בו שווי ממון שלא יאנה את חברו, אלא שאמרו חכמים עד שתות הוי מחילה, שכך דרך מקח וממכר, לפי שהלוקח והמוכר אינם יכולים לכוין דמי המקח בצמצום, ודרך העולם למחול טעותם עד שתות וכו', אבל אם המוכר בקי בערך ממכרו (כן הוא בטור) והלוקח אינו בקי כ"כ, או אם הלוקח תגר ובקי יותר מן המוכר אל יאנו זה את זה אם לא שיפרש, או שמא כיון דדרך מקח וממכר בכך ופעמים הלוקח חפץ במקח ומוסיף עליו דמים יותר מדמי שוויו, ופעמים שהמוכר מזלזל בממכרו לפי שאין חפץ זה ערב עליו או שהוא דחוק למעות, הלכך עד שתות הוי בכלל המקח ואין כאן אונאה כלל ומותר לכתחלה, וצריך עיון חוץ ממטבע וכו' וכבר כתבו האחרונים שמדברי כמה ראשונים משמע שיש איסור אף בפחות משתות, וכמ"ש הרמב"ן על התורה. ובספר החנוך מצוה שלו בסופו כתב שבפחות משתות התיירו חז"ל לתגר להשתכר מפני תיקון הישוב שימצאו ב"א צרכיהם מוכנים בכל מקום, ע"כ, ומדייק במנ"ח שם מדבריו שעד שתות אין איסור אונאה

⁸ לבוש וסמ"ע טו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

כבר התבאר לעיל דף מט. שאם היתה האונאה שתות בצמצום, חייב להחזיר כל האונאה⁹, אבל אינם יכולים¹⁰ לבטל¹¹ המקח¹², באונאה יותר משתות המקח בטל.

ג. וזה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרונו

ידע הלוקח¹³ בשעת מקח שהוא מתאנה ושתק, ומיד אח"כ תובע אונאתו, חייב להחזיר לו¹⁴, ויש אומרים¹⁵ שבאופן זה אם נתאנה ביותר משתות אינו יכול לבטל המקח.

⁹ ולא אמרינן שיהזיר רק הפרומה המשלימה לשתות, והשאר יהא בדין מחילה, שו"ע וסמ"ע שם. ודין החזרת אונאה נראה מדברי הלבוש והב"ח שהוא בכלל גזילה, וכ"כ בפנ"י בפ' הוהב, ובנה"מ סימן רכו ס"ק יט קרי ליה ניתק לעשה דהשבת, ונראה דפשיטא ליה שהוא בכלל והשיב את הגזילה, והאר"ת (בקונטרס את דבר המשפט, נדפס בסוף טור חו"מ הוצאת אל המקורות) נראה דלא פסיקא ליה שחיוב השבת אונאה הוא מדין גזל

¹⁰ ומבואר בפוסקים שאין המוכר יכול לומר לא נתרציתי למכור בפחות, ויהא המקח בטל, עי' חידושי הגר"ח פט"ו מה' מכירה ה"א.

¹¹ אם לא משך הלוקח את החפץ אלא בקנין מעות ורוצה המתאנה לחזור, כתב הב"ח בסימן רכז שא"צ לקבל מי שפרע, אבל אם המאנה רוצה לחזור מקבל מי שפרע, והש"ך בסימן רד סק"ב סובר דכיון שנקנה המקח מדינא, הרי הוא לענין מי שפרע כמשיכה וכל החזור מקבל מי שפרע.

¹² שו"ע ונו"כ שם ב

¹³ רמ"א שם ז מדברי המרדכי, והב"י הבין דאיירי אף לאחר שיעור כדי שיראה, ותמה שזה היפך ממה ששנינו עד מתי יכול לחזור וכו', אבל בדרכי משה כתב שגם במרדכי איירי תוך שיעור כדי שיראה. והסכימו הסמ"ע והש"ך לדבריו, ו

¹⁴ הלבוש מפרש שאם ידע בשעת קנין שיש בו כדי אונאה או יותר ואעפ"כ גמר מקחו בקנין, ודאי גמר ומחל והמקח קיים, ומה שאמרו שאם ידע בשעת מקח יכול לתבוע האונאה, היינו מיד לאחר קנין, ובכנה"ג הסכים לפירוש הרמ"א, וכתב עוד לפרש דמ"ש המרדכי ושתק לאחר זמן, היינו שע"י שהראה לתגר נודע לו, וסובר המרדכי דלא אמרינן דמחל אלא כשעבר הזמן ולא הראה לתגר, אבל אם הראה תוך הזמן שוב לא הוי מחילה, שאם רוצה למחול למה לו להראות ובקצוה"ח בנתיה"מ סק"ד הסכימו לדעת הרמ"א והסמ"ע.

¹⁵ בסמ"ע ס"ק יח מסתפק בזה לדעת הרמ"א, ובנתיה"מ מוכיח מדברי הט"ז שסובר שבביטול מקח לא שייך סברא זו, שאם מתכוין לבטל המקח למה לו לקנות עתה, וכ"כ במחנה"א סימן יט, אבל בסימן רסד סק"ח כתב הנתיה"מ ליישב שיש מקום לסברא זו כגון שיודע שתוך שיעור כדי שיראה כבר לא יהא המקח בעין, ובכנה"ג לא שייך ביטול מקח אלא החזרת אונאה, ולכאורה אפשר שגם בלא"ה יש מקום לומר שחשב הלוקח שהמוכר יתרצה יותר בהחזרת האונאה, או לכה"פ להתפשר עמו מאשר לבטל המקח,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

לא אמרו שיכול¹⁶ המתאנה לתבוע אונאתו או לבטל המקח אלא כל זמן שלא היה ביד הלוקח שהות להראות המקח לתגר¹⁷ או לקרובו כדי לברר אם לא נתאנה, אבל לאחר שיעור זה אינו יכול לתבוע אונאה ולא לבטל המקח. שמכיון שהיה יכול להראותו ולידע אם נתאנה ולא עשה כן, אמרינן דמחל¹⁸.

יש אומרים¹⁹ שאם עדיין לא נתן המעות יכול לחזור גם לאחר שיעור זה.

אם הוברר²⁰ שהיה צד אונס שלא היה יכול לברר האונאה תוך זמן זה, יכול לחזור גם לאחר שיעור בכדי שיראה²¹.

ד. לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם

לא קבעו שיעור²² בכדי שיראה להחזרת אונאה או לבטול מקח אלא בלוקח שמקחו בידו ויכול להראותו, אבל המוכר שאין לו מה להראות²³, יכול לתבוע אונאה או לבטל המקח גם לאחר שיעור זה, שאינו יודע דמי מה

¹⁶ שו"ע ונו"כ שם ז

¹⁷ בכנה"ג כתב בשם הפני משה שאפילו עפ"י תגר עכו"ם מחזיר, דאומן לא מרע אומנותיה, ועי' שו"ת מהרש"ם ח"ג סימן רצט אות ד. ומ"ש בגמרא קרובו, נראה דהיינו ג"כ תגר או מומחה, אלא שעושה לו בחנם, וצ"ע.

¹⁸ כתב בנתיחה"מ סימן רלב סק"א שאם נודע לו שנתאנה אלא שלא היה המוכר בביתו כדי שיוודיע לו, יכול לחזור אפילו לאחר כמה ימים, אבל בכסף הקדשים סימן רכז סעיף ז משמע שבאופן זה צריך להודיע בפני עדים או ב"ד, וכל שלא הודיע אינו יכול לחזור אח"כ, עיי' שם. ובסעיף ח כתב שאם מוען הלוקח ששלח החפץ למרחוק קודם שיעור כדי שיראה ולכן לא תבע האונאה, אין זו טענה, וצ"ע.

¹⁹ בש"ך שם סק"ד כתב בשם הג"א שאם לא נתן המעות, מיגו דיכול לומר נתתי, יכול לומר לא נתרציתי למחול, וסיים הש"ך בצ"ע, ובקצה"ח כתב שמסתמת דברי הפוסקים משמע שאפילו לא נתן המעות הדין כן, משום דאיכא חזקה דמחל, והוי מיגו במקום חזקה, וכ"כ בכסף הקדשים, ובשער משפט סובר כדעת ההג"א, והוסיף עוד טעם שיכול לומר שכל זמן שלא שילם לא מיהר להראותו ולחקור, ובפת"ש שם סק"ב הביא בשם המשל"מ והבית מאיר דס"ל ג"כ שיכול לחזור, וכן דעת רעק"א (אלא שכתב שאם שילם לאחר זמן, אף על פי שמשעת נתינת המעות לא היה שיעור בכדי שיראה, אינו יכול לחזור).

²⁰ שו"ע ונו"כ שם ז

²¹ וחידש הסמ"ע מתוך דיוק לשון הטור שאע"פ שעבר האונס, כל שהיה אונס תוך השיעור יכול לחזור לעולם, שיכול להתנצל שלאחר השיעור כבר לא עלה על דעתו לחקור, וכ"כ בכנה"ג, ותמה הפ"ז מנא ליה חידוש זה.

²² שו"ע ונו"כ שם ח

²³ כתב הש"ך סק"ה בשם כמה פוסקים שבקרקע אף המוכר אינו יכול לחזור לאחר השיעור, שהרי יכול להראותה לכל מי שירצה, ועי' כנה"ג.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

שמכר עד שיראה כמותו שנמכר בשוק, וכן כשקנה בקנין והחפץ נשאר אצל המוכר, השיעור הוא למוכר ולא ללוקח²⁴. ויתבאר עוד להלן דף נא. בעוה"ת

²⁴ נה"מ שם סק"ה, והלוקח יכול לחזור עד לאחר שבא המקח לידו ויהא בו שיעור בכדי שיראה, וכ"כ בבנה"ג הנה"ט אות טו בשם מהר"ם גלאנטי. ובפת"ש סק"ה כתב עפ"י דברי הפוסקים שאם הלוקח מוחזק במעות יכול לחזור גם לאחר השיעור, ה"נ המוכר מוחזק ובלא"ה יכול לחזור והביא מדברי רעק"א ועיין פתחי חושן חלק ה פרק יא הערה לב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

